

Ключові слова: допінг, фармакологія, препарати, нервова система, спорт, допінг-контроль, спортсмени.

SUMMARY

Abdulaev A.K., Rebar I.V. Doping in sport. This article discusses the problem, relevance, problem use of doping in sport. Also analyzed the specialist literature. The influence of doping in athletes, as well as consequences, which leads to doping. Fully disclosed the concept of „doping“. Presented classification of drugs referred to as doping, and doping methods.

Key words: doping, pharmacology, drugs, nervous system, sports, doping control athletes.

УДК 372.(477)

Батьо М.З.

К.Д.УШИНСЬКИЙ ПРО СПЕЦИФІКУ МОВЛЕННЄВОЇ ТА ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Сьогодні у нашій країні відбувається ґрунтовне реформування системи освіти. Ведеться пошук варіативних систем та моделей, інноваційних технологій і методик й у дошкільній освіті. Це потребує широкого використання здобутків психолого-педагогічної науки, в тому числі й прогресивної теоретичної спадщини та практичного досвіду відомих українських педагогів.

Вивчення педагогічних ідей великого вітчизняного педагога та прогресивного громадського діяча ХІХ ст. К.Д. Ушинського щодо проблем навчання і виховання дітей дошкільного віку на часі, а використання його лінгводидактичної концепції у практиці роботи дошкільних навчальних закладів є основою мовленнєвого розвитку дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічні твори видатного вченого складають золотий фонд знань про навчання і виховання молодого покоління. Його педагогічні ідеї розвивали Леся Українка, І. Франко, М. Коцюбинський. Основні напрями життєдіяльності та педагогічної спадщини К.Д. Ушинського досліджували такі провідні вчені, як А. Боднар, В. Войтко, М. Гончаров, М. Гриценко, О. Губко, Н. Калениченко, І. Копачов, Д. Лордкіпанідзе, А. Макаренко, Б. Мітюров, М. Рibaкова, В. Сухомлинський, Є. Сявавко, Н. Харченко. На сучасному етапі науковці розвивають педагогічні положення, започатковані К.Д. Ушинським, використовують їх у своїх працях, частково втілюють у методичні посібники з розвитку мовлення і навчання грамоти дітей дошкільного віку (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, А. Іваненко, Г. Назаренко, О. Кононко, Т. Котик, З. Плохій, О. Проскура, О. Савченко, О. Сухомлинська).

Постійний інтерес до ідей К.Д. Ушинського сьогодні викликаний необхідністю осмислення ученими, педагогами і практиками глибинних

зв'язків педагогічних явищ у їхній цілісності і взаємодії у загальнокультурному історичному контексті.

Формулювання цілей статті. Мета статті – вивчити, проаналізувати й узагальнити лінгводидактичну концепцію К.Д. Ушинського і визначити педагогічні умови її практичного використання у практиці сучасного дошкільного закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в умовах відродження національної освіти, коли пріоритетне значення надається навчанню рідної мови, використанню в педагогічному процесі кращих надбань національної культури, починаючи з раннього віку, погляди К.Д. Ушинського щодо значення рідної мови у вихованні та навчанні дітей мають виняткову педагогічну цінність.

Розкриваючи значення рідної мови, К. Ушинський виокремлює у ній насамперед народність. Він вважає, що мова кожного народу створена самим народом, а не кимось іншим. Із мови народу народжується і поет, і музикант, і художник. Саме тому великий педагог закликав любити і ніколи не забувати рідну мову. Що освіченіша людина, за його словами, то більше вона має цінувати перлини народної мови, оскільки у ній “одухотворяється весь народ, вся його батьківщина, вся історія духовного життя народу” [7, с. 243]. У мові педагог вбачав найтісніший живий зв'язок між минулими, сучасними і майбутніми поколіннями. Одне покоління змінюється іншим, а результати їхнього життя залишаються в мові і передаються спадкоємцям. На його переконання, мова і народ нерозлучні. Якщо зникає мова, перестає існувати і сам народ. „Поки жива мова, – наголошує К. Ушинський, – живий і народ! Усе заберіть у народу, він усе може повернути, а заберіть мову – і він вже ніколи не зможе її повернути, навіть нову Батьківщину може створити народ, але нову мову – ніколи!” [7, с. 238].

У статті „Рідне слово” педагог наголошує на важливості історичного й соціального походження мови. Адже мова – це історичне явище, яке створюють тисячоліттями, це творчість не однієї людини, а багатьох поколінь. Водночас мова є знаряддям спілкування і зв'язку між людьми, вона пов'язує минулі покоління із сучасними в єдине. Слово, що було створене людиною, залишається в скарбниці рідної мови. „У скарбницю рідної мови, – за словами К. Ушинського, – складувало одне покоління за одним результати історичних подій, радощів і горя, все своє духовне життя” [7, с. 232].

Видатний педагог підкреслює значення рідної мови у навчанні і вихованні підростаючого покоління. Маленька дитина входить у навколишній світ за допомогою рідної мови, яку він образно називає чудовим вихователем і педагогом. „Мова, – пише К. Ушинський, – є народним педагогом, наставником, який навчав дітей і тоді, коли не було книг, шкіл і продовжує навчати до кінця історії” [7, с. 242]. За Ушинським, рідна мова пояснює дитині природу, довкілля так зрозуміло і влучно, як не зміг би пояснити жодний природодослідник, знайомить з історією народу так, як не зміг би познайомити жодний історик, розкриває такі філософські поняття, які не зможе розкрити жодний філософ.

Визначаючи роль рідної мови в розвитку особистості дитини, великий педагог ставив три мети. Першою є розвиток дару слова, який повинен розвиватися не інакше як від вправ, що мають бути: по-перше, за можливістю, самостійними, тобто дійсними вправами, які полягають у вправлянні спостережливості, логічності й уміння правильно виражати у словах свої спостереження і доходити логічних з них висновків; по-друге, ці вправи повинні бути систематичними, тобто будь-яка нова вправа повинна перебувати у зв'язку з попередніми, спиратися на них і зробити крок уперед; по-третє, вправи повинні бути логічними; по-четверте, вправи дару слова повинні бути усними і письмовими, і притому усні повинні передувати письмовим. Друга мета у викладанні рідної мови полягає у засвоєнні форм мови, що вироблені як народом, так і літературою, і розвитку дару слова (тобто „чуття мови”). І, нарешті, третя мета, що повинна досягатися при першопочатковому викладанні вітчизняної мови, – це засвоєння граматики, оскільки грамика мови є її логікою, а тому логічні вправи найбільше готують до вивчення граматики.

Аналізуючи педагогічну спадщину К.Д. Ушинського, ми дійшли висновку, що його погляди про значення рідної мови у вихованні та навчанні дітей мають виняткову педагогічну цінність в умовах відродження національної освіти в Україні, яка будується на засадах рідної мови. Любов до рідної мови, навчання рідною мовою пронизують усі сучасні державні документи про освіту в Україні. Так, у Концепції національного виховання рідну мову визначено одним із головних засобів виховання та навчання особистості.

У наш час дослідники (А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Дзюбишина-Мельник, К. Крутій, О. Хорошковська та ін.) цілком підтверджують погляди К.Д. Ушинського щодо значущості рідної мови в житті дитини, зазначаючи, що лише рідною мовою розвивається її душа і розум. На важливості вміння спілкування й мовленнєвого розвитку дошкільника наголошують також П. Блонський, В. Давидов, З. Карпенко, Н. Шиліна та ін. Учені доходять висновку щодо необхідності засвоєння дитиною дії заміщення реальних предметів знаками, акцентуючи на сформованості в дитини культури мовлення, її зв'язності, поширенні словникового запасу, граматичного ладу, послідовності викладу матеріалу.

Важливим доробком лінгводидактичної концепції К.Д. Ушинського була його авторська новаторська на той час методика навчання дітей 6-7 років грамоти. Методика, розроблена вченим, передбачала формування у них уміння проводити звуковий аналіз слів, тобто послідовно називати звуки у словах. Ця дія, з одного боку, була способом обстеження звукового боку слова, його розкладу на складові фонемі, що полегшувало учням позначення кожної фонемі слова відповідною буквою. З іншого – звуковий аналіз передбачав складання слів з виокремлених фонем, об'єднання звуків у реальне слово – синтез слова.

Педагог розробив чітку послідовність у вивченні звуків: голосні, потім приголосні, розташовані залежно від частотності їх уживання у мовленні. Розроблена К. Ушинським методика навчання грамоти дітей включала значну

кількість словесного матеріалу, спеціально написаного ним для читання дітям, словесні й звукові вправи, спрямовані на оволодіння рідною мовою, мала розвивальний характер і передбачала розв'язання важливих завдань: привчити око і руку дитини до письма елементів букв; привчити слух дитини до відшуковування окремого звука в слові; привчити увагу дитини зупинятися на словах і звуках, що їх складають; привчити око, руку, слух, мову і увагу дитини розкладати та складати слова, що уявляються, ті, що вимовляються, письмові й друковані.

Аналіз педагогічних ідей К.Д. Ушинського щодо першопочаткового навчання дітей рідної мови засвідчив, що його розуміння засвоєння дитиною граматичної будови рідної мови є актуальним в умовах сьогодення і полягає як у засвоєнні конкретних граматичних форм, граматичних навичок дітьми, так і в розвитку у них здібностей до граматичного узагальнення, опануванні логіки мови, її граматичних правил і законів, усвідомленні явищ мови.

Доходимо висновку, що вчення видатного педагога про рідну мову та методику її навчання, його фундаментальні педагогічні погляди, стрижнем яких є дидактика, стало вагомим підґрунтям для становлення і розвитку вітчизняної дошкільної лінгводидактики (А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Котик, К. Крутій, Н. Луцан та ін.).

Заслуга К.Д. Ушинського у становленні і розвитку лінгводидактики, і зокрема дошкільної, полягає у тому, що він уперше в педагогічній науці кінця ХІХ століття чітко визначив місце рідної мови у вихованні та навчанні дітей, науково обґрунтував дидактичні принципи навчання рідної мови, докладно розробив зміст і систему методів та прийомів початкового навчання дітей мови, які і склали підґрунтя сучасної теорії й методики навчання дошкільників рідної мови.

Ідеї К.Д. Ушинського щодо народності навчання й виховання відображено в програмах: „Малятко”, „Дитина”, „Мовленнєвий компонент дошкільної освіти”, „Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку”, „Розвиток українського мовлення у дошкільників”, „Дитина в дошкільні роки”, „Я у світі”. Доходимо висновку, що у них реалізовано основні рекомендації видатного педагога щодо першопочаткового навчання дітей дошкільного віку з рекомендаціями сучасних учених із розвитку мовлення дошкільників. У програмах передбачено використання прислів'їв, приказок, загадок, скоромовок, однак майже не пропонуються українські народні казки, які так рекомендував застосовувати в початковому навчанні дітей К.Д. Ушинський.

Ще однією серед проблем порушених ним ще в ХІХ ст., є проблема виховання інтересу до змісту художнього твору. Вчений заклав фундамент сучасної методики організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Великого значення у навчанні й вихованні дітей, зокрема дошкільників, К.Д. Ушинський надавав народній творчості.

Видатний педагог і методист розглядав художній твір як вікно, крізь яке дитина може побачити життя народу в різних його проявах. Водночас учений застерігав педагогів, що в дітей ще недостатній життєвий досвід, і тому в них специфічне сприймання змісту художніх оповідань. Дитину-дошкільника

потрібно вчити сприймати художній твір в єдності форми і змісту. Методичні нотатки, як працювати з художніми текстами, ми знаходимо в низці статей ученого.

У методичних коментарях К.Д. Ушинський радив педагогам ретельно готуватися до читання художніх творів, добирати їх відповідно до віку, з доступним змістом; наперед продумати, як пояснити незрозумілі слова в тексті. Він застерігав від пояснень у процесі читання, радив провести попередню бесіду, підготувати дитину до сприймання твору. Так, педагог зазначає, що перед тим, як читати байку, вихователь може нагадати дітям будь-який випадок з їхнього життя, в якому яскраво виявилися ті недоліки поведінки, про які йдеться в байці, тоді її зміст діти добре зрозуміють.

Слід зазначити, що і „Рідне слово”, і „Дитячий світ”, і „Керівництво для тих, хто навчає”, не втратили свого значення у сучасних умовах виховання і навчання дітей дошкільного віку. Зауважимо, що й сьогодні до програмного переліку художніх творів дітям дошкільного віку та до хрестоматійних збірників увійшли такі відомі твори, як „Ранкові промені”, „Умій почекаати”, „Вкупі тісно, а нарізно сумно”, „Васька”, „Витівки старої зими”, „Курка і каченята”, „Бішка”, „Козенята і вовк”, „Півник із сім'єю” і т. ін.

Методичні розробки К.Д. Ушинського з художнього читання мають неперевершене значення. Вони є підґрунтям для сучасних досліджень щодо читання дітям дошкільного віку художньої книги. Зауважимо, що на сучасному етапі методика читання дітям дошкільного віку художньої літератури досліджується низкою учених, педагогів, науковців (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Кирста, О. Монке, Т. Котик, К. Крутій та ін.). Зокрема, поради вченого знайшли своє відображення у програмі „Мовленнєвий компонент дошкільної освіти” (автор А. Богуш), в якій виокремлено чотири складові художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, які збігаються з поглядами К.Д. Ушинського, з урахуванням вимог сьогодення, а саме: 1) сприймання на слух та розуміння дітьми змісту художніх творів; 2) відтворення змісту і виконавча діяльність (декламування, відповіді на запитання, переказування, бесіда за ілюстраціями, узагальнювальні бесіди, читання в особах тощо); 3) театралізована діяльність (інсценування, театральні вистави); 4) творчо-імпровізаторська діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість).

К.Д. Ушинський багато уваги в художньому вихованні дітей, у розвитку художнього образного мислення і мовлення приділяв „поетичному елементу”. У цьому зв'язку він радив використовувати поетичні образи пейзажної лірики, які викликають у дітей яскраві асоціації. Він зазначає: „коли поет помічає в шумі моря схожість із стогоном людини, у блиску очей вбачає відсвіти блискавки, у шумі лісу чує скарги, в чудовому весняному ландшафті бачить усмішку, то по суті, це асоціації за схожістю...” [6; 294].

Вірші, на думку К. Ушинського, мають впливати не тільки на розум, а й на почуття дітей. Головною метою при вивченні віршів має бути розвиток у них смаку, поетичного слуху, розуміння краси поетичної мови. Вихователь не повинен перевантажувати дітей надто докладним розбором віршів, абстрактним

словотлумаченням поезії. У ліриці не все можна пояснити, вона здебільшого впливає на почуття, що й сприяє усвідомленню змісту поезії. Не радив він і „зазубрювати” з дітьми вірші, при цьому підкреслював, що тільки свідоме вивчення поетичного твору дає естетичну насолоду дитині, позитивно впливає як на естетичний розвиток, її почуття, так і на розвиток мовлення.

Особливо високо цінував К.Д. Ушинський усну народну творчість: казки, прислів'я, приказки, скоромовки, забавлянки, загадки. Вчений психологічно обґрунтував, чому дітям саме так подобається казка. Він пояснює це особливостями дитячої уяви, надзвичайною вразливістю дитячого мозку. Окрім того, за його словами, обмежений досвід дитини, вузьке коло знань спонукають її вірити у незвичайне, сприймати казкових героїв як реальних дієвих осіб, співчувати їм. „Я рішуче ставлю народну казку недосяжно вище усіх оповідань, написаних спеціально для дітей освіченою літературою... У народній казці велика, сповнена поезії, дитина-народ розповідає дітям про дитячі мрії і принаймні наполовину вірить сама в ці мрії” [7, с. 290].

Педагог дав і методичні вказівки, як краще використовувати казку: одну й ту саму казку потрібно читати декілька разів і знову до неї повертатися, крім того, дітей самих слід залучати до самотійного розповідання казок.

Аналіз педагогічних ідей К.Д. Ушинського щодо першопочаткового навчання дітей рідної мови засвідчив, що його розуміння засвоєння дитиною граматичної будови рідної мови є актуальним в умовах сьогодення і полягає як у засвоєнні конкретних граматичних форм, граматичних навичок дітьми, так і в розвитку їхньої здібності до граматичного узагальнення, опануванні логіки мови, її граматичних правил і законів, усвідомленні явищ мови.

Висновки. Отже, вчення К.Д. Ушинського про рідну мову та методику її навчання, його фундаментальні педагогічні погляди, стрижнем яких є дидактика, стало вагомим підґрунтям для становлення і розвитку вітчизняної і дошкільної лінгводидактики (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, К. Крутій, Н. Луцан). Заслуга ученого у становленні і розвитку лінгводидактики, і зокрема дошкільної, полягає у тому, що він уперше у педагогічній науці кінця ХІХ ст. чітко визначив місце рідної мови, докладно розробив зміст, систему методів та прийомів початкового навчання дітей мови, які й склали підґрунтя сучасної теорії й методики навчання дошкільників рідної мови.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вважаємо вивчення педагогічного доробку послідовників К.Д. Ушинського з окресленої проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, Т.М.Котик. – К., 2006. – 302 с.
2. Богуш А.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах освіти : програма [для студ. вищ. педагог. навч. закл. освіти спеціальності 7.01.01.01 „Дошкільне виховання”] / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, Т.М.Котик. – Одеса, 2006. – 302 с.

3. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей (від народження до 7 років): [монографія] / А.М.Богуш. – К., 2004. – 374 с.
4. Низковська О. Базові навички художньо-мовленнєвої діяльності / О.Низковська // Дошкільне виховання. – 2008. – № 10. – С. 14-17.
5. Пікінер В.А. Розвиток педагогічних ідей К.Д.Ушинського у практиці сучасного дошкільного закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / В.А.Пікінер. – Одеса, 2008. –19 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д.Ушинський. – К.: Радянська школа, 1949. – 417 с.
7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д.Ушинський.– К.: Радянська школа, 1983. – Т. 2. – 350 с.
8. Чемортан С.М. Формирование художественно-речевой деятельности старших дошкольников / С.М.Чемортан. – Кишинев: “Штиинца”, 1986.

АНОТАЦІЯ

Батьо М.З. К.Д.Ушинський про специфіку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. У статті охарактеризовано погляди К.Д. Ушинського на значення рідної мови у вихованні дітей дошкільного віку; проаналізовано лінгводидактичну концепцію педагога; виокремлено дидактичні принципи, методи та прийоми навчання дітей рідної мови у його творчій спадщині.

Ключові слова: художньо-мовленнєва діяльність, мовленнєва діяльність, лінгводидактика, навчання, виховання.

АННОТАЦИЯ

Батьо М.З. К.Д.Ушинский о специфике речевой деятельности детей дошкольного возраста. В статье охарактеризованы освещены взгляды К.Д. Ушинского на значение родного языка в воспитании детей дошкольного возраста; проанализирована лингводидактическая концепция педагога; определены дидактические принципы, методы и приемы обучения детей родному языку в его творческом наследии.

Ключевые слова: художественно-речевая деятельность, речевая деятельность, лингводидактика, обучение, воспитание.

SUMMARY

Mariya Batio. K.D.Ushynskiyi on the peculiarities of speech and artistic activities of preschool children. In the article we have shown K.D.Ushynskiyi's views on the significance of native language for education of preschool children; analyzed the pedagogue's linguo-didactic conception; singled out didactic principles, methods and techniques of teaching children their native language in his literary heritage.

Key words: speech and artistic activities, speech activities, linguo-didactics, education.

УДК 373.268(091)

Вахняк Н.В.

ВЗАЄМОДІЯ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З МОЛОДОЮ СІМ'ЄЮ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ